

Jan Grzeškowiak, Artur Trapszyc

Toruń - Zespół Staromiejski

Informator Archeologiczny : badania 22, 139-140

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Toruń - Zespół StaromiejskiPP Pracowni Konserwacji Zabytków
Pracownia Archeologiczno-Konserwatorska Oddział w Toruniu

Badania prowadzili archeolodzy pod kierunkiem dr Jana Grześkowiaka. Autor sprawozdania mgr Artur Trapszyc. Finansowało Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowej, Biuro Odnowy Zespołu Staromiejskiego. Średniowiecze I czasy nowożytny.

Kontynuowano nadzory archeologiczne nad pracami ziemnymi prowadzonymi na terenie Zespołu Staromiejskiego w Toruniu.

Nadzory te - podobnie jak w latach ubiegłych - polegały na obserwacji wykopów, sporządzaniu opisu nawarstwień oraz odkrytych relikwów architektury a także na wykonywaniu dokumentacji rysunkowej i fotograficznej.

Najwięcej prac ziemnych prowadzono w związku z zakładaniem sieci wodociągowej, ciągnącej się na północno-wschodnich obrzeżach Zespołu Staromiejskiego, wzdłuż Alei 700-lecia Torunia. Duża ilość gotyckiego i nowożytnego gruzu ceglanego, zalegająca na całej niemal długości wykopu (ok. 250 m), bądź to w postaci czystych warstw gruzu ceglanego z zaprawą wapienną, bądź jako składnik warstw ziemnych, świadczy o intensywności ruchu budowlanego w tej części miasta, co prawdopodobnie należałoby wiązać ze wznoszeniem nowożytnych umocnień obronnych, wychodzących poza obręb średniowiecznych murów miejskich.

Potwierdzeniem takiego stanu rzeczy może być odkryty na Placu Rapackiego zespół murów ceglanych i kamiennych, zalegający na głębokości ok. 120 cm od obecnej powierzchni gruntu. Tworzą go dwa, prawie równoległe do siebie mury ceglane w postaci łuków, pomiędzy którymi występuje mur kamienny. Wielkość tego założenia (szerokość murów dochodzi do 180 cm) świadczy, że mamy tu do czynienia z fragmentem poważniejszego przedsięwzięcia budowlanego. Trzeci łuk ceglany zarejestrowano kilkanaście metrów w kierunku południowym od wyżej wymienionego obiektu. Niewykluczone, że ma on związek funkcjonalny ze wspomnianym zespołem murów.

Niestety, podczas penetracji wykopu nie znaleziono - poza nielicznymi fragmentami ceramiki nowożytnej i współczesnej - żadnych elementów datujących. Nie pozwala to na dokładniejsze określenie chronologii zarejestrowanych nawarstwień przy murach. Dodatkową trudność stanowi fakt, że nie zdołano - ze względu na liczne skucia murów - wymierzyć większej ilości cegieł oraz ustalić techniki wiązań. Z uzyskanych jednak fragmentarycznie danych należy wnosić, że odsłonięte relikty wiążą z budowlą nowożytną.

Na elementy architektury murowanej natknęto się również w wykopach przy ul. W. Horzycy, gdzie zarejestrowano ceglane fundamenty stojących tu jeszcze na początku XX w. nowożytnych kamienic. Odsłonięto także 12-o metrowej długości fragment dolnych partii murów miejskich. Na całej długości jest on dość dobrze zachowany, łącznie z towarzyszącymi mu przyporami. Warto dodać, że tenże mur (cegłany) posiadał kamienny fundament zaczynający się od głębokości 4 m od obecnej powierzchni ulicy. Ze względu na szybki napływ wody - mimo jej wypompowywania - stopę fundamentową odsłonięto jedynie na bardzo małej przestrzeni.

Ponadto nadzorowano prace ziemne w czasie remontu kamienicy. Na ogół występują relikty murów z wcześniejszych przebudów wskazujących w niektórych przypadkach na wielofazowość budowli. Przykładem w rozplanowaniu piwnic może być wykop przy ulicy Łaziennej 16, gdzie zarejestrowano mury świadczące o występowaniu podpiwniczonego przedproża przy wejściu do kamienicy. Również w piwnicach posesji nr 8 przy ul. Rabskiej, podczas prac remontowo-budowlanych odkryto płatynę murów wskazującą na wielofazowość budynku od schyłkowego późnego średniowiecza do czasów nowożytnych datowanego.

W trakcie prac remontowych prowadzonych w kamienicy przy ul. Małe Garbary 5, tuż pod XIX-wiecznym fundamentem budynku natrafiono na studnię, której ceglana cembrowina posadowiona była na poziomole ułożonych belach drewnianych, wzmocnionych pionowo wbitymi kolkami. Drugą studnię - choć już bez konstrukcji drewnianej - odkryto w piwnicy kamienicy przy ul. Rabskiej 8. W tejże piwnicy - w narożniku południowo-wschodnim - natknęto się również na wkop oraz występujący bezpośrednio nad nim w stropie, zamurowany otwór sugerujący, że w miejscu tym znajdował się piec. Budowę obu studni a także i pieca datować można na szeroki przedział czasowy od początku XVII do końca XVIII w.

Ogółem w roku sprawozdawczym na terenie Zespołu Staromiejskiego udokumentowano 15 punktów i wszystkie one występują w miejscach w żaden sposób nie penetrowanych archeologicznie.

Oprócz tego zwrócić należy uwagę na odkrycie dokonane poza obrębem Starówki. Podczas budowy kolektora ściekowego na terenie Przedmieścia Chełmińskiego, ściślej na skrzyżowaniu ulic Borowiackiej i Wybickiego natrafiono na rurociąg drewniany zalegający w żółtym, czystym piasku na głębokości 200 cm od obecnej powierzchni gruntu. Rurociąg wykonany był z sosnowych bał o średnicy ok. 35 cm i długości 490-500 centymetrów. Średnica wydrążonego wewnątrz biał otworu wynosiła 9 cm. Na styku rury łączone były pierścieniami żelaznymi

o średnicy wewnętrznej 7 cm. Nie uzyskano danych, które pozwoliłyby na datowanie budowy i użytkowania rurociągu. Wstępnie i nie obowiązująco można odnieść go do czasów pomiędzy XV a XVIII w.

Nadzory będą kontynuowane.

Trzemeszno, woj. bydgoskie, st. 1 - patrz wczesne średniowiecze.

**Uhrusk, gm. Woła Uhruska,
woj. chełmskie,
st. 11/50**

**Wojewódzki Konserwator Zabytków
w Chełmie**

Badania prowadziła mgr Urszula Ruszkowska-Kogucik, konsultant dr Irena Kutylowska. Finansował WKZ w Chełmie. Pierwszy sezon badań. Osada wczesnośredniowieczna oraz cmentarz przykościelny późnośredniowieczny i nowożytny.

W Uhrusku, przy cerkwi prawosławnej, w publikacjach lokalizowane jest dotychczas zwyczajowo grodzisko wczesnośredniowieczne datowane na XII-XIII w., identyfikowane z grodem Romanowiczów.

Badania AZP wykazały w sąsiedztwie tej cerkwi występowanie na powierzchni materiałów pradziejowych i wczesnośredniowiecznych. Niewielkie wyniesienie przy cerkwi uznano za nasyp kurhanu, który wg informacji miejscowych ludzi wykorzystywano też podczas nabożeństw na wolnym powietrzu.

Na stanowisku (AZP, st. 11/50) w miejscowości Uhrusk założono dwa wykopy badawcze. Jeden z nich na stoku południowym o wymiarach 21 x 2 m przecinał całe obecne wyniesienie od jego kulminacji do podnóża, drugi, mniejszy o wymiarach 5 x 1 m założono w celach kontrolnych na zboczu wschodnim.

Poczyniono w nich poniższe obserwacje:

1. Całec w postaci marglu kredowego bez zachowanej partii humusu pierwotnego wykazywał niewielki spadek w kierunku południowym i wschodnim. Różnica wysokości wynosiła 1,5 m na odcinku długości 21 m.

2. Powyżej zachowała się fragmentaryczna warstwa osadnicza z nielicznym materiałem ceramicznym pradziejowym (kultury łużyckiej) i wczesnośredniowiecznym datowanym od VI/VII wieku do poł. XIII w.

3. Warstwę tą niszczyły groby wielopozłomowe cmentarza szkieletowego. Znaleziono przy szkieletach monety datują cmentarz od poł. XV w. do poł. XVII w. Pozłomy występowania pozwalają domyślać się, że cmentarz użytkowano również później - być może i w XIX w.

4. W partii szczytowej wyniesienia zachowały się relikty spalonej w końcu XVI w. zabudowy mieszkalnej. Ponieważ w sąsiedztwie tej zabudowy znajdowały się groby już z końca XV w. można tylko wnioskować, że mamy do czynienia z cmentarzem przykościelnym i plebanią. Rzeczony kurhan okazał się współczesnym nasypem.

Źródła archiwalne informują, że stała tu cerkiew unicka przed obecną świątynią prawosławną wzniesioną w 1849 r. Z pozyskanych materiałów archeologicznych wynika, iż unicki przejęli starszą świątynię najpóźniej prawosławną, której początki datuje cmentarz na poł. XV w.

Na stanowisku nie uzyskano materiałów, które potwierdziłyby w tym miejscu lokalizowane w literaturze przedmiotu grodzisko wczesnośredniowieczne. Jak wynika z topografii stanowiska jest to niewysokie wyniesienie - językowiato wejścia krawędź zachodniej terasy nadzalewowej Bugu. Natomiast obecna forma kopcowata stanowiska powstała w wyniku niwelowania terenu w sąsiedztwie starego cmentarza, pod cerkiew prawosławną w XIX w., i szkoły podstawowej wystawionej w czasach współczesnych.

Badania AZP nie zlokalizowały grodziska wczesnośredniowiecznego na żadnym innym stanowisku po tej stronie Bugu. Prawdopodobnie istniało ono na drugim brzegu Bugu, na terenie ZSRK.

Materiały są przechowywane w Muzeum okręgowym w Chełmie.

Uhrusk, gm. Woła Uhruska, woj. chełmskie, st. 13/52 - patrz okres nowożytny.

**Wąchock,
woj. kieleckie**

Wojewódzki Ośrodek Archeologiczno-Konserwatorski w Kielcach

Badania prowadził dr Leszek Wojda i mgr L. Wiewióra. Finansował WOA-K w Kielcach. Kościół p.w. NMP i św. Floriana XIII-XX w.

Badania miały charakter prac ratowniczych i prowadzono je w związku z robotami instalacyjnymi c.o. Wykop usytuowany był na osi N-S w nawie południowej - od wejścia do nawy wiodącego na krążanki - i posiadał wymiary 2,2 x 1 m (część "A"). Partia "B" wykopu znajdowała się w nawie głównej i miała wymiary 5,3 x 2 m.